
NETIÐ

Great, I say, because of the excellence of the things themselves, because of their newness, unheard of through the ages, and also because of the instrument with the benefit of which they make themselves manifest to our sight.

Sidereus Nuncius

Það getur verið erfitt að útskýra í stuttu máli hvað Netið (Internetið) er fyrir þeim sem ekki þekkir til. Hægt er að vera með útlistun með tæknilegu ívafi þar sem Netinu er lýst sem samansafni af tölvum sem eru tengdar saman þannig að þær geti haft samskipti sín á milli. En einfaldast er að segja að Netið sé safn af vefsíðum sem innihalda margskonar upplýsingar sem eru þangað settar í margbreytilegum tilgangi og þar sé einnig safn af forritum sem veita margvíslega þjónustu. Talað er um *tölvæsi* þegar notandinn getur óhikað notað tölvuna til að skrifa texta, vista og sækja skrár, tengjast Netinu og senda tölvupóst.

Til að tölvur geti haft samskipti sín á milli hafa verið þróaðar ákveðnar *samskiptareglur* (protocol) og fyrir vefsíður heitir samskiptareglan *HTTP* (Hypertext Transport Protocol). Vefsíður eru síðan gerðar á formi sem kallast *HTML* (HyperText Markup Language) en hægt að útbúa smekklegar vefsíður með aðstoð sérstakra vefsíðugerðarforrita án þess að hafa mikla þekkingu á HTML. Í dag er staðalinn að þróast yfir í *XHTML* (Extensible Markup Language) og *XML*.

Tölva notandans á Netinu er kölluð *biðlari* en tölvan sem geymir vefsíðurnar er kölluð *miðlari*, notandinn vinnur á biðlararnum með sínu *vefskoðunarforriti*, t.d. Netscape eða Internet Explorer, og vefsíðurnar eru sóttar á miðlarann með aðstoð þessara forrita. Um leið og vefsíða er sótt geta fylgt henni nokkrar aukaskrár sem eru geymdar á tölvu notandans en vefskoðarinn á síðan að sjá um að hreinsa út þessar skrár.

Stundum er notað orðið *veraldarvefurinn* yfir Netið og er það dregið af *www* eða World Wide Web og er það sá hluti sem sér um að meðhöndla vefsíður

en er í reynd aðeins hluti af þeirri þjónustu sem netið býður upp á. Til að nota Netið á margbreytilegan og markvissan hátt þarf notandinn að hafa ýmsa eiginleika, t.d. að kunna að lesa og skrifa, og einnig getur verið nauðsynlegt að kunna eitthvað í ensku og auðvitað þarf að vita um helstu notkunarmögu- leika þess vefskoðara og vefforrita sem verið er að nota.

Vefskoðarinn sér um að texti, myndir, hljóð, slóðir og annað sem er á vef- síðum virki hjá notandanum þannig að hann geti lesið, hlustað, skoðað og smellt áfram á nýjar slóðir. Það er um að gera að læra á vefskoðarann og stilla hann að eigin þörfum, t.d. hvaða síða kemur upp þegar hann er opnaður (home) og hvaða leturstæð er notuð.

En hvað er það sem við erum að sækjast eftir á Netinu? Í grunninn eru það upplýsingar sem við leitum að. Netið er upplýsingabrunnur, upplýsingaveita, sem hægt er að nota til að byggja upp, endurnýja og þróa þekkingu og skiln- ing bæði kennara og nemenda. Aðgangur að upplýsingum er eitt af aðal- einkennum Netsins en hvernig við förum að við að finna þær upplýsingar sem skipta máli fyrir námsferlið hverju sinni skiptir auðvitað miklu máli. Þekking á leitaráðferðum og skipulagning á niðurstöðum leitar er mikilvægt atriði en ekki skiptir síður máli að finna út hver stendur að baki vefsíðunum til að geta metið áreiðanleika þeirra.

Óvanur notandi veit ekki hvar hann á að leita að áhugaverðu efni og finnst kannski yfirþyrmandi allar þær síður sem hægt er að velja um fyrir einfalda leit. Misjafnt er eftir hvaða aðferðum *leitarvél* (search engine) vinna og því er um að gera að leita með aðstoð fleiri en einnar vélar. Gott er að byrja á að nota eina leitarvél, t.d. www.leit.is eða www.google.com, en bæta síðan við einni til tveimur leitarvélum. Leitarvélar eru oft búnar að stofna sína eigin undirflokkar og er um að gera að byrja að leita í undirflokkum ef hægt er. Einnig er hentugt að fara í gagnasöfn og er hægt að finna yfirlit yfir þau sem við höfum aðgang að á síðu www.hvar.is og á heimsíðum flestra bókasafna en einnig má nefna að margir nota gagnasafn Morgunblaðsins, www.mbl.is.

Vefsíðunum, t.d. hjá fyrirtækjum eða stofnunum, er oft raðað upp eftir ákveðnu kerfi og er hægt að fylgjast með hvar notandinn er staddur innan hvers kerfis með *veftré* en oft eru síðurnar sundurlausar og raðaðar upp í öðru samhengi en notandanum hentar. Notandinn verður þá sjálfur að finna vefsíður sem hafa eitthvað sameiginlegt og reyna að koma skipulagi á notkunina. Til verksins hefur hann leitarvélar og síðan getur hann sett upp eigin vefsíðu þar sem safnað er saman slóðum á síður sem tengjast því efni sem hann vill fjalla um eða hefur áhuga á.

Þetta er einmitt dæmi um hvernig kennarinn getur notað vefinn. Hann getur leitað að efni sem fellur að því námsefni sem hann er að fjalla um hverju sinni og flokkað á þann hátt sem hann telur að henti sinni umfjöllun. Flokkunin getur verið fyrir kennarann til undirbúnings kennslu eða verið fyrir nemendur til að leita sér að heimildum og ítarefni. Þegar búið er að finna áhugaverða vefsíðu er um að gera að nota *Afrita* (Copy) og *Líma* (Paste) möguleikana til að afrita réttu *krækjuna* (slóð, hlekk, URL-ið, adress) yfir í ritvinnslu eða á eigin vefsíðu. Gott er að skrifa við hverja slóð kosti síðunnar og hvaða efni hún fjallar um til að notandinn sé fljótur að finna það sem hann leita að.

Það er tilvalið samstarfsverkefni milli kennara bæði innan skóla og milli skóla að safna saman áhugaverðum vefslóðum krækjum og setja á vefsíður. Það er um að gera að fara á heimasíður skóla og senda póst á kennara til að biðja um samstarf við uppbyggingu á vefsíðu um ákeðið efni. Hlutirnir ganga hægt fyrir sig ef allir eru að eyða tímanum í að leita að sömu upplýsingunum og kennarar vilja örugglega taka þátt í að leita að heppilegu efni.

Hægt er að láta nemendur leita að vefsíðum um ákveðið efni og byggja þannig upp yfirlit yfir flokkaðar á síður með mati á efni og notkun á síðunum en passa þarf að allar leiðbeiningar séu markvissar svo að tími nemendanna fari ekki í marklaust ráp út og suður. Vanda þarf vel val á *leitarorðum* og gott ef kennarinn er búinn að prófa ýmsa leitarmöguleika og finna einhverjar síður sem gefa góða raun til að vera viss um að efnið finnist á Netinu áður en nemendur fara sjálfir að leita. Boðorð númer eitt er að netnotkun þarf að

undirbúa og stýra til að hún verði markvisst kennslutæki og stuðli að þekkingaröflun. Nánar er fjallað um netleit síðar.

Netið býður upp á ýmsa aðra möguleika eins og aðgang að gagnsöfnum, hugbúnaði og myndabönkum. Ekki má heldur gleyma fréttáþjónustum en hægt er að finna margar þeirra á netinu þar sem notandinn getur skráð sig og fengið sjálfkrafa nýjustu fréttir um ákveðið efni.